

Iridium

SUPLEMENT INFORMATIU DEL CENTRE IRÍDIA PER LA DEFENSA DELS DRETS HUMANS

Núm. 1

Primavera 2021
8.000 exemplars

Com controlem la policia?

Vigilar qui ens vigila

Un manifestant de-
mana a la premsa que
prengui imatges de la
seva detenció durant
la sisena nit d'avalots
per l'entrada a presó
de Pablo Hasél
/ PAU DE LA CALLE
@PaudelaCalle1

Convocatòria
de "Tsunami
Democràtic"
a l'aeroport
del Prat, el
14 d'octubre
de 2019
/ SIRA ESCLASANS
@siraesca

Jesús Rodríguez | @albertmartnez

L'Audiència de Barcelona va dictar el 27 de maig de 2016 l'absolució del sotsinspector i l'escopeter de l'Àrea de Brigada Mòbil acusats de mutilar l'ull esquerre d'Ester Quintana, una veïna del barri de la Verneda de Barcelona que es manifestava al passeig de Gràcia durant la vaga general del 14 de novembre de 2012. En la sentència es deia textualment que "no es pot determinar què exactament va impactar en la víctima" i tampoc "qui va disparar". Els nuls mecanismes de traçabilitat dels projectils emprats pels Mossos d'Esquadra i l'encobriment testifical de la quinzena d'antiavalots implicats en l'episodi van permetre que aquell abús policial quedés impune. Tot i això, l'alarma social generada per aquells fets va comportar la prohibició de les bales de goma a Catalunya i la incorporació d'un número operatiu a la part posterior dels uniformes dels antiavalots, que fa poc s'ha replicat també a la part frontal i al casc. Només es tracta d'un exemple d'entre centenars de casos ocorreguts en les dues últimes dècades: la majoria ni tan sols han arribat a judici. L'agressió policial amb seqüeles oculars més recent es va produir el 16 de febrer, quan una noia de 19 anys va perdre un ull a la Via Augusta de Barcelona, després de rebre l'impacte d'una bala de foam disparada per un mossos d'esquadra quan es manifestava contra l'empresonament del raper Pablo Hasél. El centre Irídia s'ha querellat contra els agents que van actuar en el punt exacte de l'incident

i ha aportat proves i indicis que els incriminen i amb l'objectiu que els fets s'investiguin i se'n determinin les responsabilitats.

"S'estan produint presumptes males praxis policials i no es pot identificar quins agents les han comeses. S'impedeix l'accés de les víctimes i del conjunt de la societat al dret a la veritat i a una investigació diligent", apunta Irene Urango, responsable de l'Àrea d'Incidència i protesta a Irídia. La incorporació d'un mecanisme de control independent que investigui les actuacions policials és una de les propostes d'una futura comissió parlamentària que grups com la CUP, ERC, En Comú Podem i Junts ja han anunciat que crearan en l'actual legislatura. El model d'ordre públic a Catalunya va ser àmpliament qüestionat durant les protestes per la sentència del procés la tardor de l'any 2019 i, més recentment, pels abusos perpetrats contra manifestants solidaris amb el raper lleidatà. "Demaneu una revisió dels mecanismes interns i la incorporació de nous mecanismes externs", detalla Eduard Martínez, responsable de relacions institucionals d'Amnistia Internacional Catalunya. "Hi

ha una finestra d'oportunitat perquè hi ha un debat social. Més enllà del model que es decideixi, el que es necessita és poder fiscalitzar com es duen a terme aquestes actuacions policials en ordre públic", afegeix Urango.

Tal com recorden des d'Amnistia i Irídia, el mateix Consell d'Europa ha elaborat un document on insta a la creació d'un mecanisme independent d'investigació de les actuacions policials i en detalla les passes a seguir. Adam Majó, des de l'Oficina de Drets Civils i Polítics de la Generalitat de Catalunya, reconeix que no és suficient l'existència d'una Divisió d'Afers Interns dels Mossos d'Esquadra, i en l'informe "Propostes per unes identificacions policials no discriminatòries" assumeix que "tots els mecanismes internacionals assenyalen que ha de ser un òrgan extern qui realitzi aquestes accions". Proposa la creació d'un "òrgan independent institucional, però no policial, amb capacitat executiva i d'influència, com a mecanisme que equilibri i complementi el sistema existent". I, en aquest sentit, assenyalava com a bones pràctiques on emmirallar-se l'Oficina Independent sobre la Conducta Policial a Anglaterra

La Generalitat de Catalunya reconeix que l'existència d'una Divisió d'Afers Interns no és suficient

Irídia i Amnistia Internacional proposen la creació d'un mecanisme de control extern que supervisi i investigui les actuacions dels Mossos d'Esquadra i les policies locals a Catalunya

i Gal·les i el Defensor del Poble en l'àmbit policial a Irlanda del Nord.

Amadeu Recasens, doctor en dret per la Universitat de Barcelona i comissionat de Seguretat durant el primer mandat d'Ada Colau a la capital catalana, apunta que, amb relació als mecanismes interns, la clau estaria en què el règim disciplinari dels cossos policials estigués en consonància amb els principis deontològics, un extrem que no sempre es dona. "Calen uns comitès d'afers interns de la policia que arribin a tots els àmbits. Un comandament intermedi o baix té moltes dificultats amb la cúpula policial", afegeix. I rebla amb la màxima que "els mecanismes de control li fan bé a la policia, és millor ser transparents i bons professionals, que no pas transmetre la sensació que estàs amagant coses". Urango, des d'Irídia, llista algunes de les propostes que volen portar a la comissió: "internament, una millora de la formació i requisits dels agents que formen part de les unitats d'ordre públic, mecanismes tecnològics que permetin la traçabilitat de les actuacions i de l'armament, i una supervisió i control que sigui més transparent. En l'àmbit extern s'ha de crear una eina a l'abast de la ciutadania que permeti investigar els fets de manera imparcial i independent".

Des d'Amnistia, Martínez recorda que "en l'àmbit judicial hem constatat que la cooperació i col·laboració contínua de la Fiscalia o dels actors judicials amb la policia fa que quan es presenta una denúncia contra els

agents no hi hagi una investigació tan exhaustiva. El comissari de la Divisió d'Afers Interns ens va reconèixer que tenen moltíssimes dificultats a l'hora de fer una investigació interna i també a escala legal, per imposar sancions administratives". A més, considera que la comissió pot ser un primer pas i donaria un missatge de la classe política

Una reivindicació que s'ha fet global

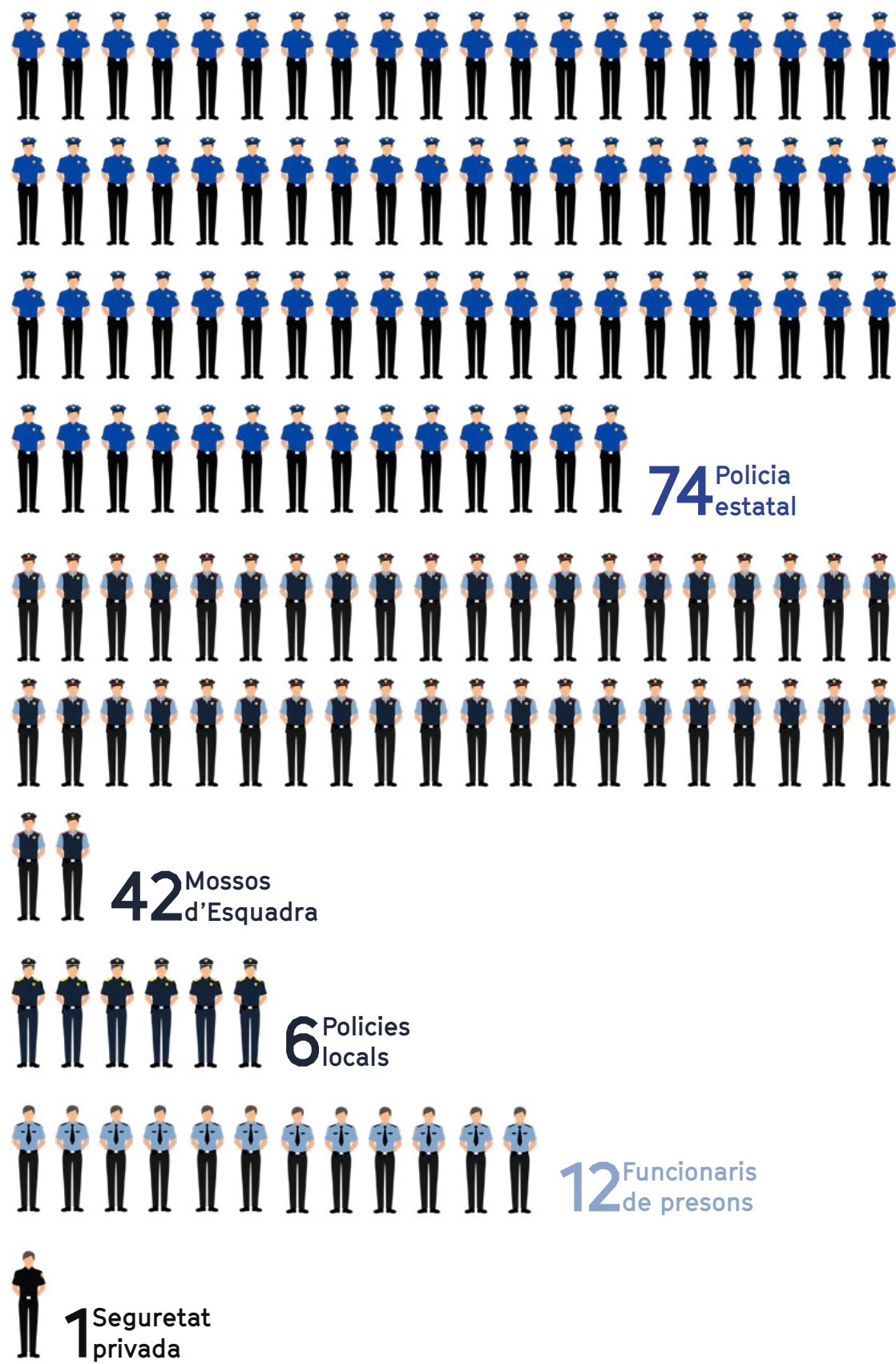
Les notícies de persones ferides o mortes pels trets de la policia a Tailàndia, el Líban, Colòmbia, Hong Kong, Bolívia o els Estats Units són recurrents als informatius i a les xarxes socials. La globalització dels abusos en la gestió de l'ordre públic, però, també ha fet planetària la resposta des de les organitzacions que defensen els drets fonamentals. Moltes d'elles s'agrupen a la Plataforma Internacional d'Organitzacions per les Llibertats Civils -INCLO, en les seves sigles en anglès. És el cas del Centre d'Estudis Legals i Socials (CELS) de l'Argentina, una de les entitats impulsores de la Procuradoria de Violència Institucional (PROCUVIN), un òrgan institucional que rep denúncies, les investiga i les remet a la Fiscalia, alhora que supervisa i controla els

drets fonamentals a l'interior de les presons. A Colòmbia, destaca la campanya "Defender la Libertad", una xarxa d'organitzacions que treballa per denunciar "les detencions arbitràries, la persecució judicial i la criminalització de la protesta". En el darrer trienni han reportat 2.854 detencions, 1.177 persones ferides, 27 lesions oculars i 72 morts. Al Regne Unit pren força any rere any l'entitat Netpol, que monitora les intervencions policials i fa poc ha publicat l'informe "La Gran Bretanya no és innocent", on denuncien el biaix racial dels abusos a Londres i d'altres grans ciutats britàniques, i on més d'un centenar de testimonis confirmen que crims com el del nord-americà George Floyd es perpetren també en el continent europeu.

a la ciutadania: Mireu el que va passar amb les protestes contra l'empresonament de Pablo Hasél. Ens preocupa i anem a treballar sobre el tema. I diposita esperances en què les conclusions de la comissió "serveixin en el futur per a la modificació de la llei de policia de Catalunya, que a parer nostre és el principal obstacle per a la rendició de comptes".

Informe 2020 d'Irídia sobre violència institucional

Cossos i forces de seguretat de l'Estat implicats en casos que representa Irídia

/ Maria Conill
@maria.ipunt

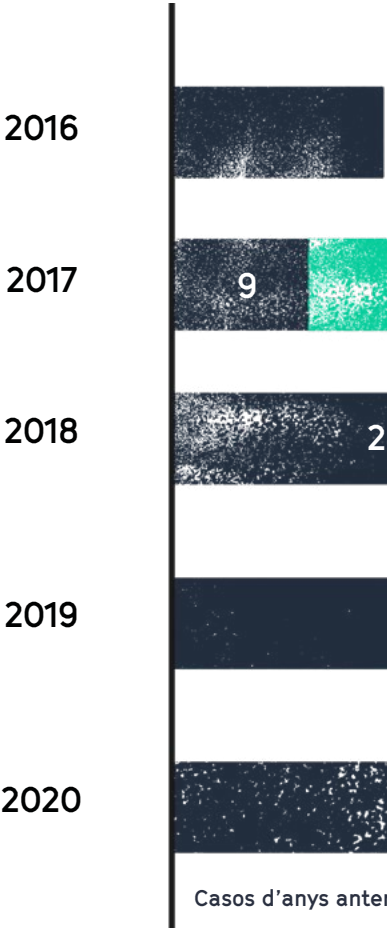
Font: Informe sobre violència institucional 2020 - Írídia

Casos atesos

16,7 %
Protesta

30,2 %
Privació de llibertat

Evolució dels litigis

SAIDAVI, un servei d'assistència gratuïta

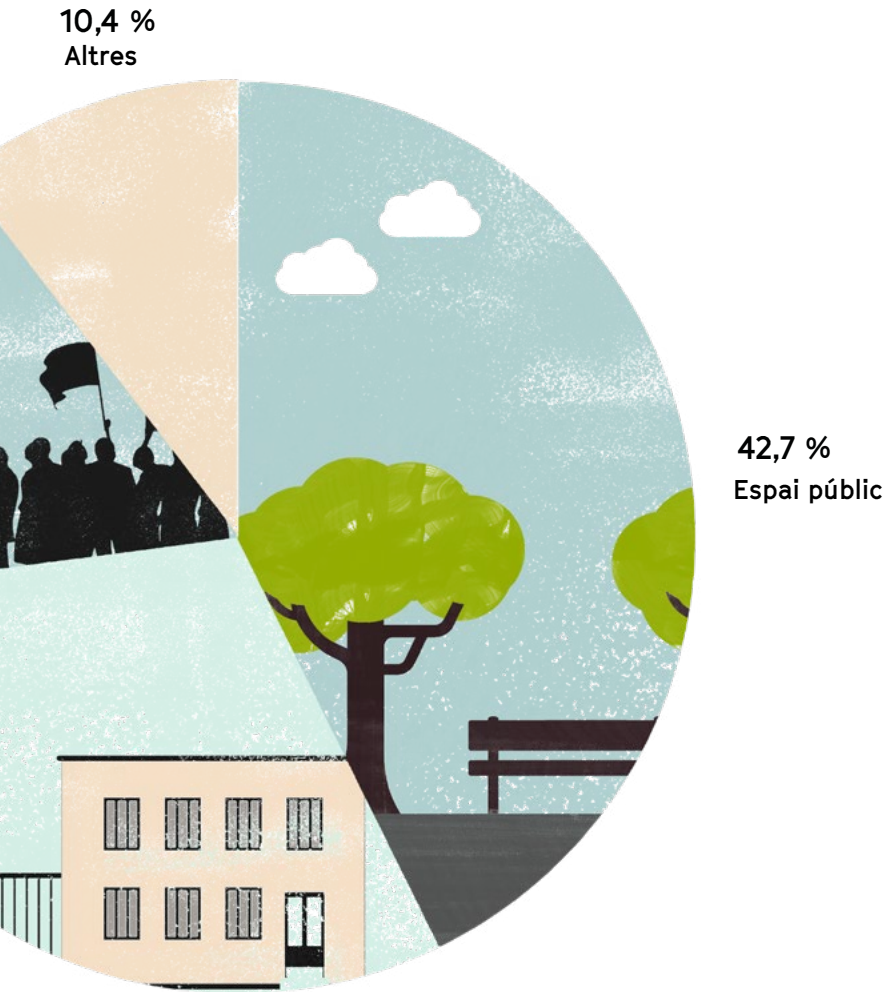
El Servei d'Atenció i Denúncia davant de situacions de Violència Institucional (SAIDAVI) d'Irídia ofereix assistència jurídica i psicossocial gratuïta a les persones que pateixen situacions de violència institucional en el marc del sistema penal català. És a dir, aquelles situacions en què les institucions públiques vulneren els drets de les persones per mitjà de l'exercici de la força física o psicològica, i els generen una afectació en la integritat física, psíquica o moral. En concret, al SAIDAVI s'atenen les vulneracions de drets comeses o permeses per agents de cossos o forces de seguretat, funcionaris penitenciaris o agents de la seguretat privada, quan aquests actuen per delegació de les funcions de seguretat que són competència de l'Estat.

Les funcions de l'equip jurídic són l'assessorament, l'acompanyament legal i la representació en els processos judicials que decideixi l'entitat. L'equip psicossocial duu a terme un acompanyament que s'orienta al reforç i a la resiliència en cas de danys i traumes, atén les persones afectades de manera directa, i també els seus familiars i altres persones de l'entorn des d'una mirada integral.

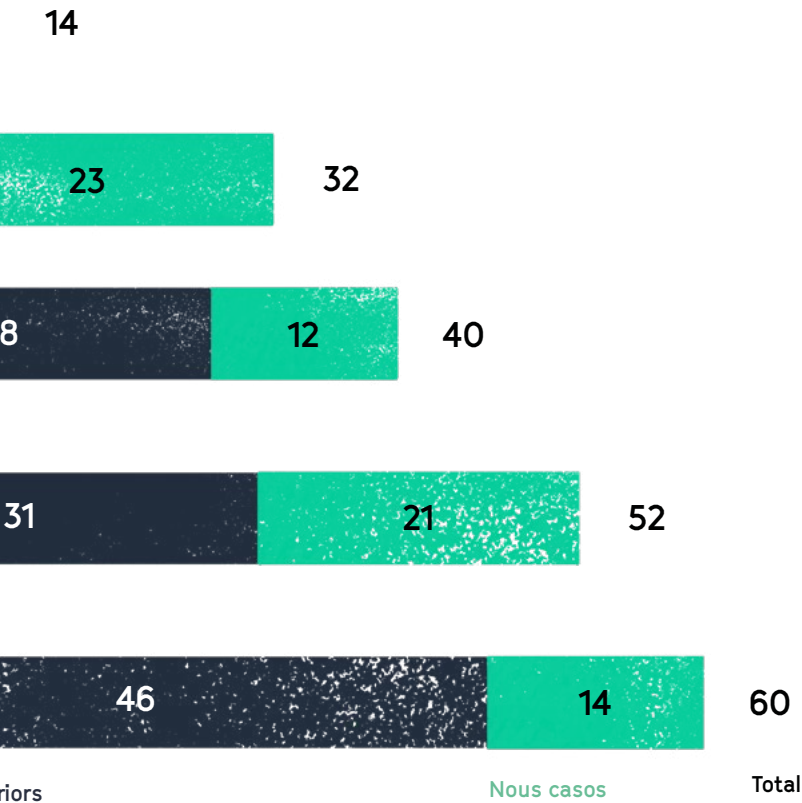
Al llarg de l'any 2020, el SAIDAVI ha atès un total de 96 casos de violència institucional. La majoria, un 42,7 %, han ocorregut a l'espai públic, seguides d'un 30 % registrades a espais de privació de la llibertat. Els casos de violència produïts en el context de les restriccions de la COVID-19 suposen el 18,7 % del total. En termes absoluts, dels 96 casos atesos, 16 s'han produït en context de protesta, 41 a l'espai públic (18 en context de les restriccions de la COVID-19), 29 en context de privació de llibertat (15 de presó, 8 de CIE i 6 de comissaria) i 10 en altres àmbits diversos, sobretot en contextos de desallotjament o en domicilis.

En total, el SAIDAVI ha litigat aquest any un total de 60 casos, 14 més que el 2019. D'aquest total, 33 són en context de protesta, 9 de presó, 8 de CIE, 3 de comissaria, 5 d'espai públic, 1 durant un desallotjament i 1 dins d'un domicili. Una dada remarcable és que el 37 % de les persones representades són racialitzades o migrants. Els 60 casos han suposat un total de 375 accions legals que s'han combinat amb l'acompanyament psicossocial, amb un total de 125 actuacions psicossocials dutes a terme, i amb accions comunicatives i d'incidència.

Respecte als cossos i forces de seguretat de l'Estat espanyol implicats en els casos que representa Irídia, hi ha un total de 122 agents policials investigats –dels quals 42 són dels Mossos d'Esquadra, 74 de la policia estatal i 6 de la Guàrdia Urbana de Barcelona–, 12 funcionaris de presons i 1 membre d'un cos de seguretat privada en l'exercici de funcions de seguretat en l'espai públic. Dels casos judicialitzats, 26 afecten agents de la policia espanyola, 21 d'agents dels Mossos d'Esquadra; 3 d'agents de la Guàrdia Urbana de Barcelona o policies locals i, per últim, en 9 casos són funcionaris de presons i en 1 es tracta d'un agent de seguretat privada en l'exercici de funcions de seguretat en l'espai públic. És preocupant i representatiu que dels seixanta litigis en curs durant el 2020, només en tres casos el mateix cos policial ha dut a terme la identificació dels agents implicats.

Litigis 2016 - 2020

Revictimització, una violència silenciada

Elisenda Pradell
@elipradell

Natàlia Abrego
@nataliaabrego1

Irene Santiago

Àrea Psicosocial d'Irídia

Parlar de *revictimització*, per força, ens interpel·la a pensar en quin tipus de societat volem construir. Volem una societat on la ciutadania se senti escoltada i protegida per les institucions en les quals confia? O bé una societat on l'acció/inacció de les institucions generi desconfiança i el corresponent distanciament de la ciutadania? Una societat que desconfia de les institucions, que no les admet com a referent de justícia, és, per tant, una societat democràticament debilitada.

A la nostra societat trobem no pocs exemples d'aquesta revictimització. Ho hem vist reiteradament, per exemple, en el cas dels menors no acompanyats en contextos de migració o refugi a la frontera sud, quan institucions que haurien de protegir-los els criminalitzen i exerceixen violència contra els menors. Un altre clar exemple són els casos de violència masclista, on davant les denúncies de les dones, aquestes són qüestionades i culpabilitzades a les comissaries policials o a les instàncies judicials.

En aquests casos, veiem com les persones afectades desenvolupen un vincle ambivalent i de desconfiança vers qui hauria de ser una figura protectora. Aquest fet pot generar i genera impactes psicosocials destacables.

Revictimització és, doncs, un terme tècnic utilitzat en l'àmbit psicològic i de drets humans que es refereix al patiment afegit per les institucions i professionals encarregats d'atendre la víctima a l'hora d'investigar el delictes i realitzar les diligències necessàries per clarificar els fets.

El paper de l'estat hauria de ser el de garant de drets i jugar un rol protector davant aquelles persones que veuen vulnerats els seus drets. Què passa quan els mecanismes dissenyats per garantir drets i protegir la ciutadania no ho acaben de fer del tot?

Emocionalment, són freqüents els sentiments d'ambivalència i confusió, la desconfiança, el sentiment d'injustícia i indefensió vers les institucions quan aquestes no responen al seu paper principal.

L'estat és l'agent que genera el dany quan hi ha una manca d'investigació de les institucions i quan ens trobem amb un paper punitiu i qüestionador d'alguns funcionaris davant del relat de les persones afectades per vulneracions de drets i desigualtats socials. Aquest qüestionament del relat de la víctima genera dificultats per integrar l'experiència viscuda i la construcció d'un relat enfortidor per a aquesta.

El paper de les nostres institucions i el seu compromís amb el sentit de la justícia, tot garantint les bones pràctiques dels procediments judicials, és essencial per prevenir la revictimització esmentada.

A més a més, ens porta a parlar d'un dany institucionalitzat quan es genera de forma reiterada i sistemàtica, en tant que implica una manca de reconeixement públic de la víctima com subjecte de ple dret.

Paradoxalment, doncs, ens trobem que qui hauria de contribuir amb la reparació del dany es converteix en un agent que en genera de nou. A més a més, aquest dany se suma als ja soferts prèviament i exerceix un efecte que podríem anomenar *acumulatiu*, perquè aguditza i aprofundeix el dany previ.

L'arxiu de procediments, la manca d'investigació en fase d'instrucció, la poca rellevància en l'àmbit judicial del dany psicològic, l'actitud d'alguns operadors jurídics que qüestionen el relat de les víctimes abans de les investigacions corresponents i que, fins i tot, arriben a culpabilitzar-les pel que els ha passat són exemples d'aquesta revictimització.

Cal remarcar que els casos que acompanyem des del Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional (SAIDAVI) a Irídia, Centre per la defensa dels drets humans, impliquen investigar les actuacions d'agents policials. Sovint trobem una actitud corporativista incapaç d'acceptar que, a vegades, no s'actua de forma correcta i cal investigar.

Des d'Irídia, Centre per a la defensa dels drets humans, considerem essencial posar sobre la taula aquest tema, parlar i comprendre què és i com es genera la revictimització, ja que ho veiem repetidament en molts dels casos que acompanyem. És essencial posar-hi llum i buscar estratègies per prevenir-la, perquè la por de les víctimes a ser qüestionades i incompreses en instàncies judicials és una de les causes principals del silenci i la manca de denúncia de vulneracions de drets. Cal fer-ne front també, per vetllar pel dret a una plena justícia, així com per evitar la indefensió apresada i el silenci davant vulneracions de drets i el distanciament quan les institucions, lluny de protegir, acaben generant un major i profund dany.

“Un policia ha de saber que si viola els drets humans, hi haurà una resposta contundent”

/ Valentina Lazo
@isvalen

J. R. | @albertmartnez

Què us porta a la creació d'Irídia?

Andrés García: Quan s'interposa la querella en el cas del 15M davant d'una vulneració de drets massiva i televisada, entenem que cal una estructura sòlida i professionalitzada, ja que hi havia un límit que era l'energia que hi podíem dedicar de manera voluntària. El nom d'Irídia ve de l'*iridium*, el material més incorruptible de la terra i també fa referència a l'iris de l'ull, a una mirada amb independència.

Expliqueu-nos com és el mapa intern d'Irídia.

Anaïs Franquesa: Primer construïm el Servei d'Atenció i Denúncia davant Situacions de Violència Institucional, un servei d'assessorament legal i d'acompanyament psicosocial gratuït. Creixem amb els anys, i passem de ser un equip de set o vuit persones, majoritàriament voluntàries, a les divuit persones actualment contractades, un ampli equip d'activistes voluntàries i el miler de persones sòcies. Hem creat una àrea per a cadascun dels contextos de violència institucional: migracions i racisme, protesta, presons. L'àrea psicosocial és transversal i són importants també les àrees tècniques de comunicació, incidència, administració, coordinació de projectes i recerca de finançament. Un engranatge on tothom és important.

Quin és el vostre paper social?

A. G.: Hi ha una necessitat social de saber què passa amb la policia i naixem en un context on aquesta preocupació s'ha fet més gran. Sempre creiem que les coses es poden fer. Potser el procés serà lent, però hi ha esquerdes i es pot evolucionar. Per exemple, fa poc hem aconseguit conjuntament amb Amnistia Internacional que els agents de policia vagin identificats per davant, per darrere i al casc. És complicat? Sí, òbviament. Si no, no estariem amb les dades actuals de casos atesos, queda molt camí per fer, però pensem que hem avançat i estem avançant.

Teniu esperances d'un canvi de model policial?

A. F.: Aconseguirem aquest canvi de model, més aviat o més tard. A Catalunya, el límit de què és tolerable i què no ho és, en termes de violència institucional, per sort, és molt baix. Fa deu anys, el fet que un agent de policia fos citat a declarar com a investigat als tribunals era molt difícil, perquè es partia de la perspectiva que el sistema funcionava i no hi havia abusos. Enguany portem 135 agents de cossos i forces de seguretat de l'Estat investigats. Quan hi ha una societat desperta i crítica, que fa pressió, tots els canvis es poden aconseguir. El que calen són mecanismes de fiscalització i control, eficients i ràpids. Un agent de policia ha de saber que si actua violant els drets humans, hi haurà una resposta contundent.

Anaïs Franquesa Griso
Andrés García Berrio
codirectors d'Irídia

Es protegeixen els policies que actuen a les manifestacions perquè no hi hagi responsabilitats penals?

A. F.: Si comparem els il·lícits comesos per ciutadans del carrer i funcionaris públics segueix havent-hi una doble vara de mesurar. En molts casos, acaba comportant que no hi hagi una entrada efectiva a la presó i pot fer sensació d'impunitat, però això és una marató. Hem de tenir perspectiva històrica i veure que abans aquestes condemnes eren impensables.

Com hauria de ser un organisme independent de control de la policia?

A. F.: Quan dues furgonetes antiavalots van a desallotjar una família sense recursos de casa seva utilitzant la violència, aquí, com a societat, hem fracassat: això és intolerable i no pot passar. Moltes esferes que ara ocupa la policia –una policia especialment militaritzada– s'han de repensar. I davant dels abusos hi pot haver múltiples propostes: un defensor del poble especialitzat en ordre públic, com passa a Irlanda, un mecanisme independent de fiscalització que no depengui de l'estructura policial, que depengui del parlament i hagi de retre comptes.

Us veieu participant en els mecanismes de fiscalització?

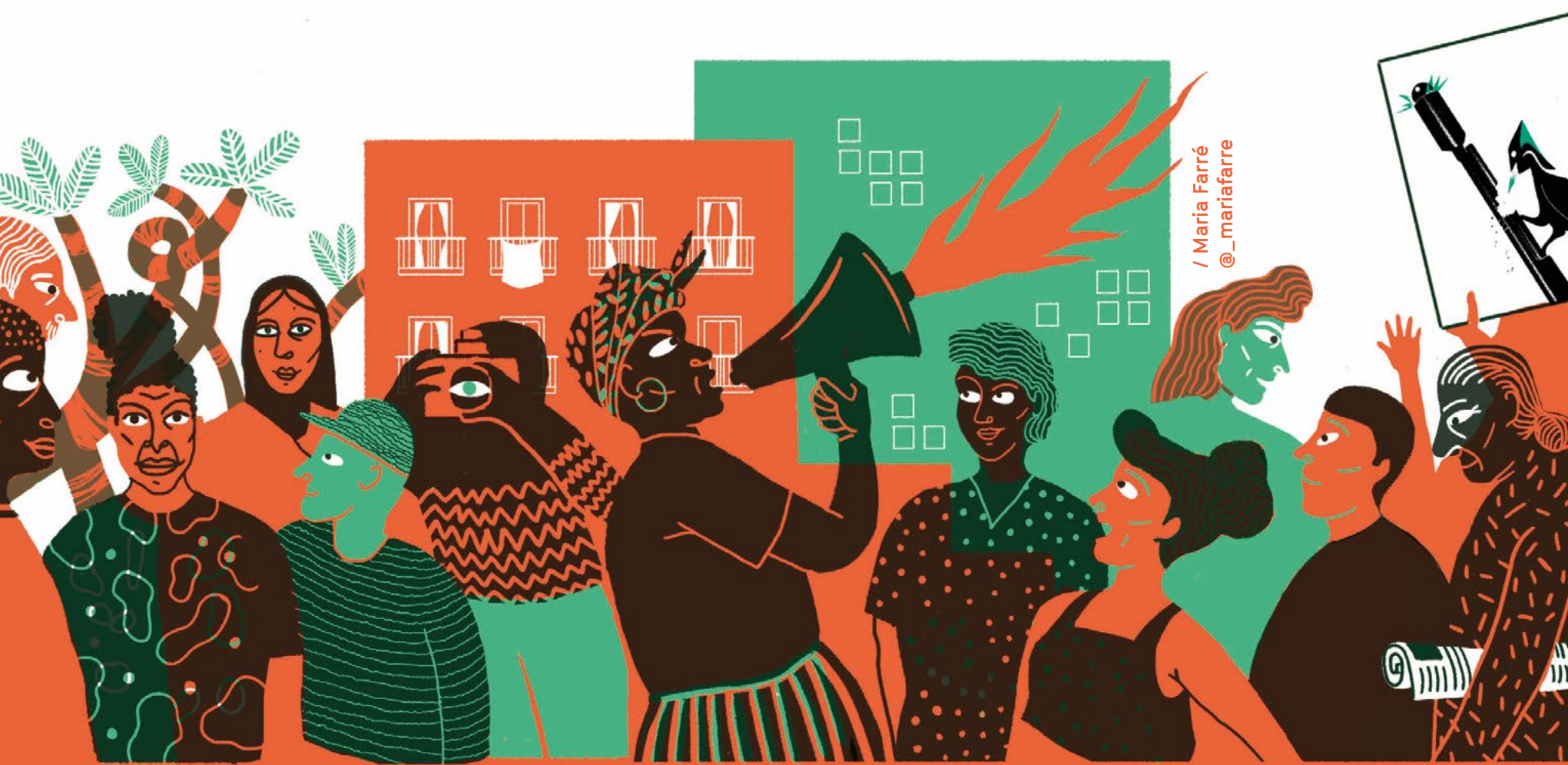
A. G.: Sigui quin sigui el model institucional de control dels cossos policials, el que per nosaltres és fonamental és que n'hi hagi un de la societat civil, propi i independent, sense cap limitació. Allà sempre hi serà Irídia. Hem de fer de contrapès. A hores d'ara, nosaltres no podem entrar a les presons de Catalunya per parlar amb els presos en aïllament i avaluar la situació de drets humans. També tenim un repte amb el racisme a tot el sistema penal. Ara es comença a plantejar que hi ha un biaix pel que fa a les identificacions per perfil racial, però tenim un senyor com el tinent d'alcalde i regidor de Seguretat Albert Batlle [Ajuntament de Barcelona] dient que Irídia i SOS Racisme intoxiquem, perquè diem que estan fent operatius conjunts [policia estatal, Mossos d'Esquadra i Guàrdia Urbana] on es detecta sobretot a persones que no tenen papers. És intolerable. Als Estats Units hi ha ciutats santuari, no només com una marca: no col·laboren amb els operatius federals de deportació.

Íridia és una eina col·lectiva de defensa dels drets humans que no podria existir sense una societat compromesa amb la justícia social. Només durant el 2020 vam rebre 96 denúncies per violència institucional. Actualment, litiguem en 60 casos pels quals hi ha 122 agents de policia investigats. Denunciem la impunitat per incidir en la societat i aconseguir canvis efectius. Només amb rigor i constància capgirarem una realitat que escanya massa persones i les deixa al marge.

Fins ara, aquesta tasca ha fet possible la identificació de l'escopeter que va ferir de gravetat Roger Español l'1-0, l'aplicació del nou número d'identificació policial situat a

davant, al darrere i al casc dels agents de policia i la publicació d'informes sobre violència institucional o deportacions i vulneracions de drets humans a la frontera sud. A més, som presents al CIE i a la presó, espais tancats on és imprescindible combatre l'opacitat.

A partir de 6 euros al mes o 25 euros al semestre pots sumar-te al miler de persones que ja contribueixen a fer possible Íridia. Per tal de continuar creixent, necessitem sòcies que donin suport al projecte. Entre totes podem garantir que tothom disposi de mecanismes forts, eficaços i gratuïts que actuïn quan aquests drets es vulnereu.

/ Maria Farré
@_mariafarre

**Som a peu de carrer per aconseguir un món
amb els drets humans al centre.**

Fes-te'n sòcia!

PRODUÏT PER:

Directa

LA DIRECTA SCCL
www.directa.cat

Riera d'Escuder, 38
Nau 1, Planta 1
08028 Barcelona
Tel. 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat

COORDINACIÓ:
Irene Selvaggi

EDICIÓ:
Jesús Rodríguez

CORRECCIÓ:
Miriam Tijani

FOTOGRAFIA:
Sira Escasans

MAQUETACIÓ:
Maria Conill

Íridia

Associació Íridia,
Centre per la defensa
dels drets humans
www.irdia.cat

Riera d'Escuder, 38
Nau 1, baixos
08028 Barcelona
Tel. General: 693 563 529
Saidavi: 693 287 323
socies@irdia.cat
info@irdia.cat